

da nam vprav portret govori za verodostojnost Ernestininega predanja. Rezultat bi torej bil: Stališče Julijinega portreta v celoti Langusovih portretnih del, kolikor sem se z njimi seznanil na zgodovinski razstavi in v galeriji deželne muzeja, govori za njegov postanek v prvi polovici tridesetih let, za kar govori stil, moda in pojmovanje portreta kot idealizirane realnosti; to priča tudi vsebina soneta Matevžu Langusu in rezultat Žigonovih tozadevnih raziskavanj. Najbolj verjetna letnica postanka je l. 1833 ev. začetek 1834.

ZAPISKI.

JEZIKOVNE OCENE.

Borisav Stanković: *Nečista krv*. Tiskom hrvatskog štamparskog zavoda u Zagrebu. 1917. Na nekatere tuje vplive v tej povesti sem opozoril že v l. številki letošnjega letnika, drugih se hočem dotakniti na tem mestu.

Pisatelj opisuje Vranje in druge južnosrbske kraje, katere je Srbija osvobodila šele l. 1878. Tu smo že čisto na iztoku — tako v življenju kakor tudi v jeziku. Vpliv nemščine ni več tolik kakor v severnozahodni Srbiji, tem silnejši pa je turški živelj. V naši povesti so izrazi za opravila, obrt, trgovino, upravo itd. turški.

Zanimivo je pisateljevo jezikovno stališče. Jezikovni zaklad mu je pristno ljudski in si ne upa nobenega turškega ali nemškega izraza posrbiti. Slog pa je knjižen, t. j. kakor pri drugih pisateljih poln francoskih posebnosti.

Omenimo tu francoske posebnosti, ki se nahajajo v naši povesti!

Najbolj nas žali pogostni trpnik, n. pr.: Ali ovamo oko nje sveče su sve više gorele, a sama je ona sve više okružavana i potiskivana od svatova (str. 144). Ali: Valjda, što ona vrevu i svirka presta, a ona, odvedena pred dveri, osta sasvim sama (143). Ali: Sofka kriči i, vodjena njime, podje (148). Ali: I ona, obradovana njegovim dolaskom, poljubi ga u ruku. I on, okružen njima, poče da se penje i da se nećka: Ama ne mogu ja gore (t. j. po stepenicama). I njima dvema pridržavan, poče se peti... I kada se s mukom gore pope, i kada bi posadjan na minderluk, on poče: Pa kako ste mi? Šta mi radite? (68.) Ne toliko što je podražavan od Todore i Sofke, nego više usled rakijske kretanja se brže i lakše (69) itd. Pisatelji pišejo tako po francoskih zgledih. Maretić se v Gramatici hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, ki je zgrajena samo na Vukovih in Daničičevih delih (prim. str. 700), torej na pristnem srbskem narodnem jeziku, dobro zaveda, da je trpnik v takih primerih tuj (str. 631).

Francoska je razporedba časovnega veznika, kakor: Tetka, čim je vide, upita je, kao

umiravajući je: Hoćeš, Sofka, da večeraš? (94.) Tako se rabi veznik v francoščini, prim. *La petite tante, quand elle la voit* itd. Takih primerov je mnogo, n. pr.: Sofka, kad bi se, ubijena i izlomljena, jedva digla i izišla posle toga u kuću, ušla u svekrvinu sobu, tamo bi nju zaticala itd. (190.) Ali: Sluga, pošto baci pogled po konju, privede alata (194) itd.

Romanska je sestava: prag od kujne (kuhinje, str. 193), prozor od sopčeta (83), rešetka od ograde (24), prozor od podruma (69, 80) itd.

Francosko je: Ako se ovako još čeka, neće se moći izdržati (128); u veče legalo se rano (171); čim se izadje iz varoši itd.

Francoski je stavčni ustroj, kakor: I naslonjena u krevetu, držeći glavu rukama, osećajući kako iz kujne dopire miris još sasvim nezagašenog ognjišta, neopranih sudova od jela i ustajalosti, ali ipak za to promešan sa svežim noćnim vazduhom, koji je kroz kunjska napukla i stara vrata prodirao i do nje ovamo, u sobu dolazio, i gledajući kroz sobnji znižak prozor u noć, koja je bila prorešetana drvećim baštenskim i okolnim zidovima komšijskih kuća, ona se poče osećati kako se čak i zagreva tim svojim junaštvom i požrtvovanjem (96). Takih primerov je veliko. Hudi so romanizmi, kakor: Čelo mu došlo (prim. franc. *devint*) ispučćenije, lice uže, potkresivani brkovi prosedi (73). Sofka je njih gledala, kako im lica od pića i od razdraganosti došla rumena, vrela (127).

Ker je pisatelj doma v južni Srbiji, ni pri njem germanizmov, ki jih pišejo severnozahodni Srbi in Hrvatje. Skoro nikoli ne rabi on, ona, ono (n. pr.: Pa kad se nadjoše prema vratima, ona se naglo otvoriše, Kroz buru, 38) ter jedan namesto neki, če je potrebno. Proti tej spaki se je zdaj vendar oglasil prof. Vatroslav Rožić v *Nastavnom Vjesniku* (1922, str. 396): »to je jedna naša pogrješka, ovo je jedna dužnost našega društva, mi smo jedan siromašan narod itd. (je) gotovo uvijek prema njemačkomu: ein, eine, ein.«

Za hrvatski in srbski književni jezik res velja, kar pravi o njem V. Rožić: »Potraje li tako i dalje, onda će naskoro doći vrijeme, kada će se sasvim izroditi na samo naš i ovaki sadašnji književni jezik, nego će nam nestati... narodnoga govora... Bit ćemo narod bez narodnog jezika« (397).

Dr. A. Breznik.

SLOVSTVO.

Alojz Kraigher: *Umetnikova trilogija*. Ivanu Cankarju v spomin. V Ljubljani, 1921. Samozaložba. Natisnila Učiteljska tiskarna. — Knjiga je premalo resna za zdajšnje čase in za — Ivana Cankarja. Ne bral bi je. Pa tudi svet je ne bo: svet, ki so mu obrabljene kulise nevredno ozadje za Cankarjevo še danes Slovencem nedoumno novo obličje, svet, ki mu jezik in slog, sit in sanglanten, kar se dá, kepast — jezik in slog našega meščanstva kot odelo za čast in slavo Cankarjevemu spominu zveni liki favnski hohot. Kaj nas zanima, komu je pesnik Lepe Vide in Hlapca

Jerneja zapustil svojo pelerino in ali so njegovi računi pri hišni gospodinjki poravnani ali ne? Komu to mar? In kaj more modri pogrebec za nesmrtnost duše? Neumrljiva je Cankarjeva beseda; duhovna podoba te besede; neumrljiva tista najvišja literarna milost, ki more obsenčiti literata in ki jo živo okusiš v vsaki Cankarjevi vrsti in je ne izgrešiš, če sta le dve njegovi besedi skupaj postavljeni — energija.

Kar je večnostnih vrednot med nami, vse se bodo povrnilo tja, kjer so bile vzete. Dokler se folianti ne sesujejo v prah, dokler izvestni zbrani spisi vzlic pieteti, ki jih skupaj drži, ne segnijo, ni večnosti. Večnost je življenje. Ivana Cankarja si čez pet sto let med nami Slovenci, literarnih zgodovinarjev in filologov ne prištevam, predstavljam tako: Nasmeh za večnost na ustih dekleta, žarek milosti, trepetajoč nad zločinom, klicaj, vest izprašujoč, nem pogled med njima, ki se srečata ... In ne slatinar, makar poln. Sicer pa ne zbijajmo šal, kjer iz enega samega slatinarja odpira oči in diha beda vsega človeštva, Cankarjeva beda; kjer v knjigi Kraigherjevih spominov reži črta — da bi ne režala! — ki z njo Cankarjevega bistva ni bilo mogoče zarisati neusmiljeneje, neizprosneje. Z zmoto, toliko, da se bo nad njo še nebeški strop ulomil. Cankar se bo umaknil v svojo večnost še za stoletje, in naposled ga sploh ne bo nazaj, če tega ne bomo popravili.

Opravičil bi se pred Mileno, da mi dobri instinkt ne zatiska ust: Ni treba! Helene so, Bog jim plati trud in skrb in naj ne mislijo, da so zaman živele. Vedo pa — le Kraigher tega ne ve — in vemo mi, da Cankarjevi mani o slatinarju ničesar ne vedo. In da ni pravice, spominjati jih, na kar so sami pozabili.

Ponavljam: Slatinar ni nesmrten. Nesmrtna je ... Pred kom govorim? Pred občinstvom, ki se trikrat na dan dá napitati iz časniških jasli z najostudnejšo godljo, ne da bi bevsnilo, ki iz žurnalističnih korit, ne da bi se nazaj ozrlo, žre, kar si je žurnalist verno sam nadrobil? Pred tem istim občinstvom reklamiram Cankarja iz neprikladnega mu okvira Kraigherjevega brezslutnega kladiva? To obličje, mučeniško in zločinsko hkratu, na platnice Kraigherjeve knjige je razpeto, konfrontiram z obličjem človeštva, človeštva in njega ideje, in vprašujem, ali nista obe isto — koga? To občinstvo?

Rad priznam, da je bila Kraigherju sreča mila vsaj v tretji enodejanki, komediji. Premagati se dá, z nekaj dobre volje, občutek, da gledaš Cankarju v spalnico. Dvigne te verz nad »tozadevni« vzduh in nebeško prizorišče, čeprav ne novo, je še zmeraj gostoljubno zatočišče resnic, ki se v Ljubljani na glas povedati ne smejo.

Stanko Majcen.

Ivan Zorman: **Pesmi**. Cleveland, Ohio. 1922. Str. 105. Tisk Ameriške Domovine v Clevelandu. Leta 1920 je Dom in svet obširno ocenil prvo knjigo Zormanovih poezij. Pred pol letom smo prejeli iz daljne Amerike drugi zvezek sijajno opremljenih **Pesmi** v oceno. Poleg izvirnih Zormanovih (5—59) prinaša pričujoči zvezek tudi nekaj

v angleški jezik prevedenih pesmi, in sicer v prevodu istega Ivana Zormana. Prevedene so Prešernove Pod oknom (Beneath The Window), Strunam (To Strings), Kam? (Whither?), Mornar (The Sailor), Nezakonska mati (The Unlawful Mother), Sanjalo se mi je ... (I Dreamt...) in Memento mori! Gregorčičeve Njega ni (He Comes not), Pogled v nedolžno oko (Looking Into An Innocent Eye), Naša zvezda (Our Star) in Izgubljeni cvet (The Broken Blossom); Jenkovi Naprej (Advance!), Samo ter Morje adrijansko; Levstikov Razstane (Parting); Medvedovi Srce — zastavica (The Heart — A Riddle) ter Roži (To A Wild Rose); Župančičevi Duma (Brooding) ter Jadra (Sails); Sardenkova Jaz se te bom spomnila (I am going to think of you) ter Funtkovi O mraku (At Dusk) in Na tujih tleh (In Distant Land). Poznavavei angleščine trdijo, da je Zorman najbolje — naravnost krasno — prevedel Dumo in s tem pokazal, kaj more. Že iz tega pa sledi, da moramo tudi njegove pesmi presojati kot delo razboritega moža, ki se zaveda tega, kar zapiše. Kaj torej pripoveduje svojim ameriškim rojakom? Označuje jim evangelij uživanja:

»Saj mladost je dana za radost.

Kdor ljubezni v mladih dneh ne pije,

on zapravi srčno vso sladkost.« (Flori, str. 43.)

Zoprni so mu pesimisti; roža, pesem, deklet — to ga veseli. (Str. 19.) Ne mara gledati Krista trpečega; slikarju veleval:

»Naslikaj nam Krista veselega,
mladeniča lepega, smelega, (sic)

ki bratom lahko se smeji

in kaže zarjo lepših dni.« (Slikarju, 12.)

Godec Tine ima dva duhovnika v sorodstvu, strica in brata: ampak pred obema beži, »da z mrakom ne bi me obdala.« (Str. 20.) V nebesa pridejo sicer vsi trije, ampak sv. Peter bo najprej godeca pozdravil, »ker dobri vedno so veseli,« vedno mladi in plešejo radi. In tudi v nebesih bo Tine godel in znanci bodo »zaplesali kakor vali« (sic). V krščanska nebesa pa pesnik najbrž ne veruje, ker je po naziranju panteist: »saj sem del vesoljne volje« (35), torej nekaj Schopenhauerjev učenec. — Parkrat struna lepó zazveni: Domotožje (spomini na staro domovino), Izseljenci (Vrnili se bomo v staro domovino, kadar boste v Jugoslaviji složni!), Iv. Cankarju v spomin. — Zaradi jezikovne oblike skoro nobena pesem ni brez okusa po pelinu užitna.

Jož. Debevec.

Sem Benelli: **Okrutna šala**. (Cepa delle Baffe.) Poslovenil: Alojz Gradnik. Ljubljana, 1922. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Str. 153.

Sem Benellija poznamo že po Gradniku, ki nam je pred leti prevedel njegovo »Amore dei tre re«, iz dnevnega časopisja se pa spominjamo njegovega imena izza reške avanture D'Annunzijske, ko sta skupno igrala — okrutno šalo na naš račun. Pokazala sta, da sta domi bellique — par